

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ

TÉMATA

Volby v Litvě 2008

(15/2008)

Jakub Záhora

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

Politický systém	2
Stranický systém a politické strany	3
Výsledky voleb	4
Zdroje	6

Politický systém

Litva obnovila svou nezávislost na SSSR v roce 1990, čímž navázala na samostatný stát z meziválečného období. Demokratická ústava byla přijata lidovým referendem roku 1992. Politický systém lze označit jako poloprezidentský, prezident je volen přímo.

Zákonodárná moc: Legislativní moc ztělesňuje jednokomorový parlament (*Seimas*), v němž zasedá celkem 141 poslanců, kteří jsou voleni v přímých a všeobecných volbách na čtyři roky.¹ Litevský volební systém je smíšený² - každý oprávněný volič disponuje 2 hlasy, jedním pro většinovou volbu, druhým pro volbu poměrným systémem. Litva je rozdělena na 71 jednomandátových obvodů, v nichž se uplatňuje volební systém absolutní většiny.³ Zbylých 70 křesel je obsazeno na základě poměrného volebního systému v jednom celostátním obvodě za použití matematické metody největšího zbytku s Hareovou kvótou. Volební práh pro vstup strany do parlamentu činí 5% odevzdaných hlasů, pro koalice 7%.⁴

Výkonná moc: Exekutivu vykonávají vláda a prezident. Prezident je volen v přímých a všeobecných volbách, absolutně většinovým systémem. Volební období je pětileté s možností jednoho znovuzvolení.

Jak již bylo zmíněno, litevský režim se blíží poloprezidenstkému režimu. Ve vztahu k parlamentu i vládě má litevský prezident relativně silné postavení. To lze ilustrovat mj. faktem, že podle ústavy musí úřadující kabinet opětovně požádat parlament o důvěru po prezidentských volbách – mandát vlády tedy není odvozen pouze od důvěry v zákonodárném sboru, ale i od zvolení nové hlavy státu. Dle ústavy prezident disponuje běžnými pravomocemi (jmenování a odvolávání státních úředníků, udělování vyznamenání a milostí, navrhování kandidátů na posty soudců Ústavního soudu, apod.), přiznána je mu i roli arbitra ve vztazích mezi parlamentem a vládou. Prezident má reálnou výkonnou moc především v otázkách zahraniční politiky. Současným litevským prezidentem je Valdas Adamkus.

Premiér je jmenován prezidentem, jednotlivé ministry pak opět jmenuje prezident na doporučení premiéra, může však jmenování ministra odmítnout. Premiér poté musí do 10 dnů jmenovat nového kandidáta na ministerský post. Nová vláda předkládá do 15 dnů od svého jmenování svůj program parlamentu a žádá ho o důvěru, která se uděluje většinou přítomných poslanců. V opačném případě podává vláda demisi a celý proces se opakuje.

¹ Volit mohou korespondenčně i litevští občané v zahraničí.

² Přesně řečeno se jedná o tzv. navrstvující se smíšený volební systém, spadající do kategorie smíšených volebních systémů nezávislé kombinace.

³ Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu v prvním kole, dva nejúspěšnější kandidáti postupují do druhého kola, kde k vítězství stačí prostá většina platných hlasů.

⁴ Práh se neaplikuje na politické strany zastupující minority.

Stranický systém a politické strany

Zpočátku bipolární stranický systém se v průběhu 90. let značně fragmentoval, a v posledních letech je v litevském parlamentu běžně zastoupeno okolo 10 stran. Vzrostl význam malých stran a uskupení při vytváření vládních koalic, což vneslo do systému větší nestabilitu. Platí, že úspěch zaznamenávají spíše strany, které se na politické scéně objevily až po roce 1990, strany s dlouhou tradicí (vzniklé v meziválečném období) mají obvykle menší volební úspěchy.

Vlastenecký svaz – Litevští konzervativci (*Tėvynės sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai*) – TS – LK

Strana byla založena roku 1993. Zformovala se z pravicového křídla demokratického opozičního hnutí z období komunismu. Největšího úspěchu strana dosáhla v roce 1996, kdy získala polovinu všech parlamentních křesel, v následujících volbách však odešla do opozice. TS –LK je konzervativní strana, vychází z protikomunistických a protisovětských pozic. Jejím hesly jsou nezávislost jedince na státu a podpora soukromého majetku, který má tvořit základ bohatství národa. Je součástí Evropské lidové strany. V současné době stojí v čele TS – LK Andrius Kubilius.

Litevská sociálně demokratická strana (*Lietuvos socialdemokratų partija*) - LSDP

Historické kořeny LSDP lze hledat již na konci 19. století, podoba současné sociální demokracie se zformovala na počátku 90. let 20. století, kdy vznikla transformací reformního křídla komunistické strany. LSDP má dlouhodobě stabilní pozici na litevské politické scéně. Jedná se o organizačně rozvětvenou stranu, jenž je přítomna ve městech i na venkově. Řídí se jasně vyprofilovaným sociálně-demokratickým programem. LSDP je členem Strany evropských demokratů v Evropském parlamentě a součástí Socialistické internacionály. Jejím současným předsedou je Gediminas Kirkilas.

Lidová strana obrody (*Tautos prisikėlimo partija*) - TPP

Strana vznikla pouhých několik měsíců před konáním posledních voleb na podzim 2008. Založil ji televizní komik a producent Arūnas Valinskas, který je dosud jejím předsedou. TPP si zakládá na „nepolitčnosti“ a programovém odklonu od existujících stran. Jejím členy jsou výhradně lidé bez dosavadních politických zkušeností, jedná se o sportovce, muzikanty apod. TPP je svým zaměřením středově-liberální, není v žádné evropské politické straně.

Strana práce (*Darbo Partija*) - DP

Jedná se o jednu z mladších stran, byla založena roku 2003 podnikatelem ruského původu Viktorem Uspaskičem. Ačkoliv se nejednalo o dlouhodobě etablovanou stranu, již v prvních parlamentních volbách, kterých se zúčastnila v roce 2004, zvítězila se ziskem 39 křesel a stala se součástí vládnoucí koalice. DP se profiluje jako populisticko-středová strana. Je členem evropské strany Aliance liberálů a demokratů pro Evropu. Šéfem strany je stále Viktor Uspaskič.

Řád a spravedlnost (*Tvarka ir teisingumas*) - TT

Poměrně kontroverzní strana byla založena roku 2002 politikem Rolandasem Paksasem. Svůj obraz založila na plánované „očistě“ státní zprávy od korupce, která je dle TT důsledkem současného politického establishmentu v Litvě; programově se jedná o pravicově-liberální stranu, kritici však obviňují TT z populismu. Paksas byl roku 2003 zvolen prezidentem, avšak následujícího roku byl parlamentem odvolán. Jako důvod byl uvedené příliš úzké vztahy prezidenta s ruským sponzorem jeho kampaně, podnikatelem Jurijem

Borisovem.⁵ TT je jeden ze členů Aliance pro Evropu národů. V současnosti stojí v čele TT opět Paksas.

Hnutí liberálů Litevské republiky (*Lietuvos Respublikos Liberalų sąjūdis*) - LRLS

LRLS založili roku 2006 bývalí členové Litevské unie středu. Její program je konzervativně liberální, jedná se o stranu na pravém středu politického spektra. LRLS je součástí Aliance liberálů a demokratů pro Evropu, jejím předsedou je Eligijus Masiulis.

Liberální a středová unie (*Liberalų ir centro sąjunga*) – LCS

LCS vznikla v roce 2003 sloučením Litevské liberální unie s dalšími dvěma menšími středopravými stranami, čemuž odpovídá i její konzervativně liberální zaměření. LCS je též členem evropské strany Aliance liberálů a demokratů pro Evropu. V současnosti stojí v čele strany Artūras Zuokas.

Volební akce litevských Poláků (*Lietuvos lenkų rinkimų akcija*) - LLRA

Cílem LLRA, založené roku 1994, je zastupovat zájmy polské menšiny žijící v Litvě, Zvláštní důraz klade na školství a jazykovou politiku. Kromě snah o podporu polského elementu je program LLRA zaměřen konzervativně. Její voličskou základnu představují logicky především regiony s vysokou koncentrací polského obyvatelstva. LLRA není součástí žádné frakce v Evropském parlamentu. Šéfem strany je Waldemar Tomaszewski.

Litevská rolnická lidová strana (*Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjunga*) - LVLS

Tato strana se objevila na litevské politické scéně v roce 2006 spojením Litevské rolnické strany a Nové demokratické strany, navazuje však částečně na agrární strany meziválečného období. Je obtížné přesně určit ideologický kurs strany, zastává spíše konzervativní stanoviska, křesťanské hodnoty a sociálně orientované tržní hospodářství. Podporuje střední zemědělce, z nichž čerpá své voličstvo. LVLS je součástí Aliance pro Evropu národů. Současnou předsedkyní je Kazimira Prunskienė.

Nová unie (sociální liberálové) (*Naujoji sąjunga*) - NS

NS vznikla v roce 1998 po prezidentských volbách, v nichž se zviditelnil Artūras Paulauskas, který se po neúspěšné kandidatuře rozhodl založit vlastní stranu, v jejímž čele stojí dodnes. V roce 2000 dosáhla NS velkého volebního úspěchu a vstoupila do vlády. Po rozpadu centristického kabinetu se strana přiklonila ke spolupráci se sociální demokracií, s názvy vykazuje některé podobné programové prvky. Klade důraz především na svobodu jedince a sociální solidaritu. NS je členem Evropské liberální, demokratické a reformní strany v Evropském parlamentu.

Výsledky voleb

Předcházející volby se konaly v říjnu 2004. V nich zvítězila bezpečně levice. Nejvíce hlasů obdržela nedávno založená Strana práce s 39 křesly. Jako druhá skončila koalice Práce pro Litvu složená z Nové unie (NS) a Litevské sociálně demokratické strany (LSDP) s 31 mandáty. Zisky dalších stran se pohybovaly pod 25 křesly.⁶ Středo-levou vládu zformovaly vítězná Strana práce s Novou unií (sociálními liberály, Litevskou sociálně demokratickou

⁵ Borisova firma byla spojována s prodejem vojenského materiálu do zemí podporujících terorismus. Dále během vyšetřování vyšlo najevo, že další ruská firma Almax, údajně propojená s ruskými tajnými službami, se pokoušela skrze prezidentskou kancelář uplatňovat vliv na dění v zemi.

⁶ Přesné výsledky viz. Tabulka.

stranou a koalicí Litevské rolnické strany a Nové demokratické strany. Premiérem se stal šéf Litevské sociálně demokratické strany Algirdas Brazauskas. Tato vláda podala v červnu 2006 demisi z důvodu prezidentova vyjádření nedůvěry v některé ministry. Následující měsíc byla vytvořena nová menšinová vláda, v jejímž čele stanul Gediminas Kirkilas, který vystřídal Brazauskase v čele sociální demokracie. Tato vláda programově z velké části navázala na vládu předcházející.

Letošní volby se uskutečnily 12. a 26. října. Volební účast byla nepatrně vyšší, než v předcházejícím roce (48,6% registrovaných voličů oproti 46% v roce 2004). Výsledky voleb ukázaly posun politických preferencí voličů směrem doprava. Zvítězil Vlastenecký svaz – Litevští konzervativci, druhá skončila Litevská sociálně demokratická strana, jediná levicová strana, která letos získala více než 10 mandátů. Za ní následují tři pravicové strany.⁷ Posun ke konzervativnějším stranám lze vysvětlit únavou z levice, která byla u moci předcházejících sedm let. Během vlády sociální demokracie se zvýšila inflace a zpomalil ekonomický růst, v posledních měsících se navíc objevil strach z dopadů světové finanční krize.

Premiérem se stal šéf Vlasteneckého svazu Andrius Kubilius. Vládní koalici tvoří kromě vítězné strany ještě Lidová strana obrody a Hnutí liberálů Litevské republiky, díky nimž má vláda v parlamentě těsnou většinu 72 křesel.

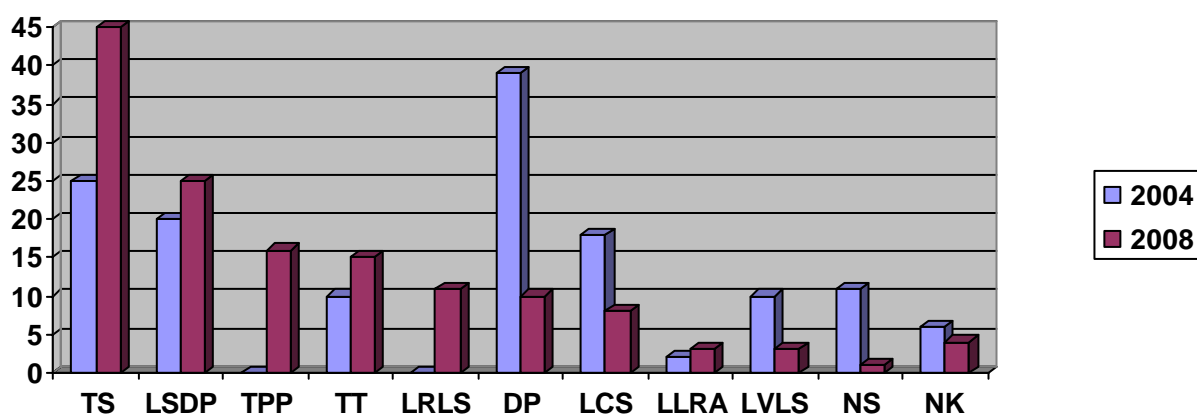
Tabulka: Složení *Seimasu* v letech 2004 a 2008

Politická strana	Výsledky voleb v %			Počet získaných křesel		
	2004	2008	změna	2004	2008	změna
TS-LK	14,7	19,7	5	25	45	25
LSDP	13,8	11,7	-2,1	20	25	5
TPP	-	15,1	15,1	-	16	16
TT	11,4	12,7	0,7	10	15	5
LRLS	-	5,7	5,7	-	11	11
DP	28,4	9	-19,4	39	10	-29
LCS	9,2	5,3	-3,9	18	8	-10
LLRA	3,8	4,8	1,8	2	3	1
LVLS	6,6	3,7	-2,9	10	3	-7
NS	6,9	3,6	-3,6	11	1	-10
Nezávislí (NK)	-	-	-	6	4	-2

Zdroje: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2189_arc.htm
<http://psephos.adam-carr.net/countries/l/lithuania/>

⁷ Přesné výsledky viz. Tabulka.

Graf: Počet křesel získaných jednotlivými stranami v letech 2004 a 2008

Zdroj: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2189_arc.htm

Zdroje:

Literatura:

- Kubát, Michal (ed.) a kol.: Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha 2004.
- Cabada, Ladislav; Dvořáková Vladimíra a kol.: Komparace politických systémů III. Oeconomica, Praha 2004.

Elektronické zdroje:

- <http://psephos.adam-carr.net/countries/l/lithuania/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Lithuania
- http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_home.home?p_kalb_id=2
- <http://www.newsdaily.com/stories/tre49p0h1-us-lithuania-election/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Lithuania
- http://www.vrk.lt/2008_seimo_rinkimai/output_en/rinkimu_diena/index.html
- http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2369026
- http://www.lrv.lt/main_en.php
- http://www.ipu.org/parline-e/reports/2189_arc.htm
- <http://www.euroskop.cz/494/sekce/politicky-system/>

- LSDP: <http://www.lsdp.lt/lt/>
- TS-LK: <http://www.tsajunga.lt/>
- TPP: <http://www.prisikelimopartija.lt/>
- DP: <http://www.darbopartija.lt/>
- TT: <http://www.ldap.lt/>
- LRLS: <http://www.liberalusajudis.lt/>
- LCS: <http://www.lics.lt/>
- LLRA: <http://www.awpl.lt/>
- LVLS: <http://www.lvls.lt/lt/>
- NS: <http://www.nsajunga.lt/>